NEBÚKADNESARŮV SEN

Původ materiálu

Bureš Jiří

Pořadí v lekci

31

VSTUPNÍ VERŠ

Žalmy 146,10 Hospodin bude kralovat věčně, Bůh tvůj, Sijóne, po všechna pokolení. Haleluja.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Da 6,1-3.25-28

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- druhá a sedmá kapitola jsou klíčem k pochopení autorova pojetí dějin. Pro nás je to již naprosto běžné, že dějiny mají svou periodizaci (starověk, středověk, novověk atd.) a že se rozvíjejí k určitému cíli (Zj). Starověký člověk vnímal spíše pravidelný přírodní rytmus: věčný návrat stejného ve stále horší podobě (zlatý, stříbrný, měděný, železný věk). Vzorem pro něj byl zlatý (mýtický – božský) dávnověk a každá novota vedla ke zhoršení, porušení dávného pořádku. Každý uzurpátor vyhlašoval, že zavádí staré dobré pořádky - narozdíl od revolucionářů dneška, kteří zas tvrdí, že tvoří úplně novou společnost. Kniha Daniel toto schéma nepřijímá. Člověk se nemá podřizovat absolutním nárokům žádného věčného společenskému řádu a má zachovávat věrnost Hospodinu. Ten připravuje dobu novou, kvalitativně lepší - ne staré pořádky. Vyprávění vzniklo až v době čtvrté říše (někdy ve 2. století) a posluchač měl tedy z příběhu uslyšet, že již každou chvíli skončí i tato čtvrtá doba a že žije v době, kdy na světovém ciferníku dějin je za pět minut dvanáct - a vpád Božího království už je neodvratně blízko. Tato napnutá atmosféra je v pozadí celého vyprávění. Tuto jistotu kniha Daniel odhaluje (apokalypsis - odhalení).

- král je charakterizován jako typický despota - jeho slovo je zákon (v.8), tzn. neexistuje žádná institucní kontrola jeho moci – král je živý zákon. Nikdo nemá právo ho opravovat, napomínat. V Izraeli tomu bylojinak - Dt 17: zákon pro krále. Kniha Daniel není neaktuální spis. Máme před sebou jeden článek z dlouhého řetězce diskuse o struktuře vlády.

- tak jako Josef v Egyptěani Daniel se nechlubí svým vykladačským uměním, ale ukazuje k dárci - k Hospodinu. On je dárcem rozumu a dává nový vhled do jevů tajemných a těžko prozkoumatelných - podobně jako dnes hlubinná psychologie se snaží rozluštit některé příčiny duševních nemocí. Práce s lidským podvědomím není až objev novověku. Daniel by proto neměl být pochopen jako nějaký čaroděj nebo zázračný vykladač snu.

- sny tehdy lidé považovali za poselství bohů, a tedy za závažnou záležitost, které se musí věnovat pozornost. Sny byly pro ně klíčem k budoucnosti, právě kvůli svému poselství.
V Izraeli nebyl každý sen považován za poselství Hospodinovo, podobně i jiná náboženská znamení neměla být automaticky považována za znamení Hospodinovo. Daniel předkládá "strukturu" všech snů: jste neposlušni vůle bohů, nenavracíte se k božským počátkům, stihne vás trest, trest se již blíží. Nebúkadnesar byl vystrašen touto děsivou prognózou. Takové zhroucení a obnovu říše kdysi prožíval každý král v Babylonii při novoroční slavnosti.
Babylonie byla považována za kolébku věštby. Autor knihy Daniel odmítá věšteckou filosofii dějin. (Ještě v 5. st. církevní otec Augustin odmítá věštecké praktiky – věštby se pak znovu dostávají ke slovu ve středověku i novověku).

- Nebúkadnesar uznává Boží svrchovanost. Pojímá Hospodina tak, jak je tomu zvyklý, jako každé jiné božstvo. Uznává Boží působnost, ale jen pro danou chvíli, na určitém území, při určité činnosti. Nechápe Boží jedinečnost a svrchovanost Hospodina pro něj není "jsem, který jsem". Nemá tedy krátkou paměť, ani ho nelze obvinit z pokrytectví a proradnosti, když později nerespektuje Boží vůli, popř. pronásleduje věřící v Hospodina - jen chápe Hospodina po "pohanském způsobu".

- Daniel nechtěl na výkladu snu "vydělat" politický kapitál. Nechtěl dokázat, že Boží vláda již nastupuje skrze jeho osobu, proto jen zastává na královském dvoře a odmítá být správcem celé Babylonie (v.48-49).

2. úskalí příběhu:

- neměli bychom sklouznout ke zjištění, že s pomocí Boží se nám vždycky musí podařit vyřešit a rozluštit všechny nelehké a zcela neobvyklé úkoly, které žádná jiná moudrost, filosofie či psychologie vyřešit neumí (v.11) a že stačí jen naučit se zvláštnímu umění modlitby. Příběh neznehodnocuje lidský rozum. Nepoukazuje na jeho naprostou nepoužitelnost, ale ukazuje na jeho hranice a Boží ochotu využít všech našich schopností k odvážnému zvěstování.

- více než na Danielovo vykladačské umění bychom se měli soustředit na zvěst příběhu: dějiny spějí ke svému konci. Žádná říše není věčná. Každá bude přemožena novou, ale ani ta poslední neobstojí před růstem království, které chystá Bůh. Vyprávění mělo své posluchače ujistit, že právě panující říše nebude trvat věčně a není zapotřebí uctívat krále jako božskou autoritu.

Tak se nabízel prostor pro odpovědné jednání jedince i v době, kdy panovník vyžadoval úctu přímo božskou.

- neměli bychom v dětech vzbudit dojem, že křesťané mají automaticky lepší vhled do dějinných událostí. Tomuto předsudku protiřečí nejen tato kniha (jednání Danielovo v.48-49), ale i knihy novozákonní. Jde o určitou základní orientaci, s níž přistupujeme k životu – buď se nám vše zdá stále horší a horší, nebo vidíme krizi své doby, chápeme sebe jako součást této krize, a snažíme se být pomocí těm, kteří jsou touto krizí bezprostředně ohroženi, protože víra nám dovoluje rozpoznávat určité možnosti pomoci, které se buď povedou nebo nepovedou – to není nijak zaručeno.

3. Metodické pokyny k obrázku

Aby mohly děti úkol z obrázku splnit, musí příběh znát. Neznamená to ovšem, že je jediná možnost rozdat jim ho až po vyprávění. Zvlášť se staršími dětmi ho můžete využít k samostatné práci. Rozdejte dětem pracovní listy a bible a řekněte jim, aby si příběh sami přečetly a podle toho dokreslily. Výsledky si potom společně prohlédněte a ptejte se, který obrázek a v čem sen dobře vystihuje (Někdo se soustředil na sochu, jiný na její pád, jiný už do podoby sochy zapracoval Danielův výklad), popřípadě co jim sochy, které nakreslily, připomínají (sochu na náměstí, bustu Komenského či Husa ve farní kanceláři, pomníky na hřbitově...) Odtud se může rozvinout rozhovor, který příběh aktuálně osvětlí.

4. Pomůcky

O apokalyptice viz Jan Trusina -10 úvah nad knihou Zjevení svatého Jana - Synodní rada 1971.

5. motivační uvedení do příběhu:
- pro mladší a střední věk: zeptejte se dětí, kdo je pyšný člověk. Zdali nějakého znají. Upozorněte pak děti, že každý člověk má sklon jednat pyšně - i ony samy. Vyprávějte jim pak o tom, jak si Nebúkadnesar nevěděl rady...

- pro starší školní věk:probudili jste se někdy přestrašení snem? Jakým způsobem jste zaplašili strach?

6. osnovy vypravení:

a) osnova pro mladšía střední školní věk:

Dětem mladšího a středního školního věku lze tento příběh vyprávět téměř jako historii, jako příběh, který si Izrael vyprávěl, aby si uvědomil, že se nemá bát pohrom, že některé v lidské společnosti lze odvrátit nebo alespoň trochu zmírnit, a že tedy je možné být solidární s druhými.

I. Motivace
II. Neklid a strach pyšného vládce – neobvyklé přání

III. Babylonští mudrcovi jsou bezmocní (včetně Daniele) – Danielova solidarita s babylonskými vykladači snů

IV. Daniel se třemi přáteli se modlí - prosí o pomoc

IV. Daniel vysvětlí Nebúkadnesarovi, co se mu vlastně zdálo

V. Nebúkadnesar si váží Daniele a uznává Hospodina jako toho, kdo rozumí tajemstvím

b) osnova pro starší školní věk:
využijte skutečnosti, že děti staršího školního věku již vnímají skutečnost v "dějinném rozměru" a můžete jim tedy připomenout, že nejde o popis historické události, která se takto odehrála v babylonském zajetí, ale že jde o teologicko-vyznavačský spis, který měl povzbudit lid a ukázat, že Izrael ve 2. st. před Kristem není kapkou v moři národů a že Hospodin je stejně moudrý a moudřejší než ostatní bohové. Daniel a jeho druhové jsou jen prostředníky této moudrosti. Samotný Daniel se nechce stát moudrým králem na trůně, tím odmítá ideál tehdejších filosofů i náboženských myslitelů. Spíše chce upozornit, že vláda Boží je velmi blízko a že to mají vzít lidé vážně – toto vědomí bylo v pozadí všech tehdejších očekávání.

I. Motivace

II.Nebúkadnesar je rozrušený snem a nepamatuje si ho, chce neobvyklou věc – nejen výklad, ale i připomenutí samotného snu

III. Babylonští mudrcové jsou bezmocní

IV.Nebúkadnesarův krutý rozkaz

V. Danielova solidarita s babylonskými vykladači, modlí se se třemi přáteli - prosí o pomoc

VI.Daniel předestře sen i výklad Nebúkadnesarovi

VII. Nebúkadnesar vzdává úctu Danielovi jako králi a jako znalci světových pořádků a moudrosti, přiznává Hospodinu vhled do "tajemství budoucnosti"

VIII. Daniel odměněn, nechce však vládnout Babyloňanům

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE – HRA NA VĚŠTCE A PROGNOSTIKY

Zkuste na papíry napsat několik odpovědí na otázku: Co se mnou bude – za 10 minut (za 10 dnů, za 10 let, příp. za 50 let)?Pak společné krátké vyhodnocení – pomocí otázek, od blízké budoucnosti ke vzdálené, vedoucí může zobecňovat konkrétní představy různých účastníků – a zapisovat je na tabuli nebo velký papír uprostřed skupiny. Zdůraznit je možno: těšení se, povolání, kariéra, nejistota, myslím i na druhé. Přijmout i „hravá“ řešení (setkání s UFO apod.), třeba jako „zcela nečekané“, „dobrodružné“. Prognózy si děti mohou schovat…

Během vyprávění lze podtrhávat ve výsledcích to, o čem teď mluvíme.

Co od vás očekávají rodiče, učitelé ve škole? Jaké plány máte vy sami?

II. DANIELOVA BUDOUCNOST

Spojit s opakováním, využít motivace. Když Daniele odvedli do Babylóna, byl ve věku, kdy se z chlapce stává muž. Také on začínal mít (podobně jako vy) své plány a představy o budoucnosti. Možná by chtěl být… (můžeme použít některé příklady z 1. části, těšení se). Pocházel z významného židovského rodu, byl talentovaný a měl dobré vzdělání. Nic mu nestálo v cestě.

Jenže najednou přijde zlom. Všechno je jinak. Co se mnou bude? Bez rodičů a přátel. Ještě včera jsem myslel…, jenže člověk nemá svou budoucnost v rukou (nevím, obavy).

A potom v Babylóně. Na každém rohu jako by bylo napsáno: „Šance pro tebe!“ (kariéra). Když pro to uděláš všechno…

A právě to Daniel a jeho přátelé odmítli… Proč vlastně? - Co se stalo? (Opakování.)

III. KRÁLOVSKÝ SEN

To víte, že se najde u dvora mnoho těch, kteří jim úspěch u krále nepřejí. Cizinci a nováčci, a hned se tu roztahují. Ale až půjde do tuhého, ukáže se, kdo je moudřejší.

A příležitost opravdu přijde. Jedné noci se palácem rozlehl křik. „Nemůžu spát!“ Zdá se, že král není ve své kůži. „Věštcové, rádci a hvězdopravci, ke mně!“ Když se seběhnou, král rozčileně prohlásí: „Zdál se mi sen a úplně mě to rozhodilo. Chci vědět, co bylo v tom snu a co ten sen znamená!“

„Králi, navěky buď živ,“ nasadí věštci profesionální tón, „to je prostá věc. Řekni, co přesně jsi ve snu spatřil, a my ti sdělíme správný výklad toho, co tě čeká.“

„Tak vy jste nerozuměli? Mé slovo je rozkaz!“ křičí král, „chci znát ten sen včetně jeho výkladu, nebo vás dám popravit a vaše majetečky nechám zničit. Zničím vás! – Ale když mi odpovíte, budete se ve zlatě topit.“

„Rádi,“ mágové na to, už opatrněji, „jen kdyby excellence naznačila alespoň kousíček toho snu.“

„Já vím moc dobře, že mě vodíte za nos! Zdržujete a myslíte si, že vychladnu. Nenaznačím ani ťuk. Tvrdíte, že znáte budoucnost, ve skutečnosti jste podvodníci. Ledaže byste mi řekli, co se mi právě zdálo.“

„Jsme snad bohové? Žádný smrtelník to nesvede. Žádný král takovou věc po věštcích nikdy nežádal.“

„Ale já to žádám! Sen krále je zvlášť důležitý sen. Můj rozkaz platí. A zítra začnou popravy.“

IV. BŮH ZNÁ TAJEMSTVÍ

Daniel vezme tu věc na sebe. Přemluví krále, aby jim dal čas, že mu ten sen sdělí. „Jak jsi mohl slíbit tak nemožnou věc?“ ptali se druhové, když se vrátil z paláce. „Věřím, že Hospodin zná všechno; musí znát i temné hlubiny lidského nitra, sny, ano, i skryté věci, to, co se má stát.“ A prosil je o modlitbu. Sám probděl celou noc. Dostane odpověď?

Nazítří u krále: „Na poznání, které žádáš, králi, je všechna babylónská věda krátká. Žádný vykladač snů, věštec, výrobce horoskopů, ale ani poctivý vědátor, mudrc nebo psycholog ti nemůže dát odpověď,“ říká Daniel.

„Jak to?“, diví se král.

Nebúkadnesar byl zvyklý hýbat s lidmi kolem sebe jako s šachovými figurkami. A sledovat svůj cíl. Naplánovat program na měsíce dopředu. Měl poradce a věštce, kteří odhadovali, jak se bude vyvíjet politická situace. Poznali, co je výhodné a co ne.

Ale Daniel už ví, že okamžité výhody můžou být zrádné (kariéra). Nejdůležitější je, jak se na cestu, kterou jsme si vybrali, dívá Bůh. Dovede nás nakonec k němu? A dá se Boží budoucnost poznat už teď? Daniel se ptal v modlitbě a našel odpověď.

V. NEBÚKADNESARŮV SEN

„Hospodin ti dal tento sen, sen o budoucnosti celého světa, sen o posledních dnech. V onu noc jsi, králi, ve snu viděl velikou sochu.“ – „Ano, socha to byla!“ přerušil ho vzrušeně král. „Vzpomínám si! Obrovská socha. Zářila. Bylo to fascinující - a přitom děsivé. A měla, měla--“

„Měla hlavu z ryzího zlata, je to tak? Hruď a paže byly stříbrné. Břicho a boky byly z mědi, a stehna z pevného železa. Nohy od kolen dolů byly také ze železa, ale napůl smíšeného s hlínou. A potom se utrhl kámen.“

„Kdo to byl? Kdo utrhl ten kámen?“ vykřikl král, který teď poslouchal se zavřenýma očima.

„Kámen se utrhl bez pomoci lidské ruky. Udeřil do železných a hliněných prstů obrovské sochy a rozdrtil je. Socha se zapotácela a vlastní vahou se zřítila. Během malé chvíle nezbylo nic.“

„Nezbylo nic,“ opakoval král. „Zlato, stříbro, měď, železo s hlínou. Hrozné. Bylo to, jako když vítr zafouká do barevného podzimního listí. Fíí. Znáš také výklad mého snu, Danieli?“

VI. KDO MÁ POSLEDNÍ SLOVO

„Ty jsi, králi, ta zlatá hlava – Bůh ti dal moc i slávu. Po tobě přijde království stříbrné, a proto nižší než tvoje zlaté. Pak třetí království, měděné neboli bronzové, protože silou svých zbraní ovládne celou zemi. Čtvrté království bude království železné i hliněné. Svou pevností a vojenskou silou předčí všechna ostatní, bude jak železo drtit zemi. A to se mu stane osudným: hlína se nesmísí se železem, a to, co mělo být pevné, ukáže se nakonec jako velmi křehké.“

„A ten kámen?“ zeptal se napjatě Nebúkadnesar. Daniel odpověděl: „Poslední slovo nad všemi královstvími světa bude mít Bůh. Na konci času nastolí království, které rozdrtí všechna předchozí království. Ale jeho království zůstane navěky. Proto jsi ve snu viděl, jak se kámen změnil v obrovskou skálu a zaplnil celou zemi.“

Nebúkadnesar na Daniele hleděl téměř zbožně. Líbal by mu ruce. „Staň se mým pobočníkem. Druhým mužem v království. Dám ti moc nad celou zemí. Prosím!“ Daniel požádal krále, aby správou babylónské krajiny pověřil jeho přátele, sám však zůstane na královském dvoře. Když člověk pozná, že moc a sláva má hliněné nohy, tak ho přestane lákat.

Já budu raději sloužit tomu, jehož království zůstane navždy pevně stát, myslí si Daniel (povolání).

MODLITBA

Náš Pane a Bože, veď nás po své cestě. Po cestě důvěry, která nás jistě dovede k tobě. Ať víme, že ti na nás záleží, že máš o nás starost v každém okamžiku našeho života. Ať se nebojíme toho, co nás čeká. Amen

podněty pro rozhovor:

- co trvá na "věčné časy"?

- máte rádi dějepis? Slyšeli jste něco o historických zákonech vývoje společnosti?

- přemýšleli jste o tom, že náš svět někdy skončí?

- znáte nějakou říši, která chtěla trvat na věčné časy?

- kdo se dnes zabývá výkladem snů: jen podvodníci nebo i psychologové, psychiatři?

- vyplnilo se vám někdy něco z toho, co se vám zdálo ve snu?

- znáte někoho, kdo si vydělává tím, že vykládá sny?

- vyplývá z příběhu o Danielovi návod, jak nějaké sny vykládat? Uměl Daniel ještě také něco jiného?

- všimli jste si, že Nebúkadnesarměl strach? Čeho se obával?

- vyprávěl vám už někdo o tom, že v jeho mládí bylo všechno lepší? (zlatý věk - "tenkrát za Rakouska" aj.)

- těšíte se na to, až budete dospělí? Těšíte se na to, co vás čeká, nebo máte z budoucnosti strach?

- nebylo to neprozíravé jednání, že Daniel odmítl být nejvyšším správcem Babylonie hned po králi? Neměl to udělat stejně jako Josef v Egyptě či někteří křesťanští vládní činitelé?

Odkaz na pracovní list
31 Nebůkadnesarův sen - st

31 Nebúkadnesarův sen

Odkaz na píseň

Ten obraz zlatý, obraz se k nebi tyčí

Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval

Přemýšlej, děkuj a služ (SV273)

Kristus má v rukou celý svět

Daniel kámen zří (SV40)

Kdo na kolenou klečí, vídá dál

V nebi je trůn (SV360)

Cílová skupina

Starší školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

Daniel 2,1–49